

ПРЕХВЪРЛЯНЕ НА ВЗЕМАНЕ – ЦЕСИЯ

Доц. д-р Живко Бонев
Дипломиран експерт-счетоводител,
Регистриран одитор

Ключови думи:

Цесия

Престация

Резюме

Статията е посветена на един подход, все по-често прилаган в практиката – прехвърляне на вземания, известен още като цесия. Обхванати са въпросите за:

Същността и нормативното регламентиране на цесията, характера на договора и страните в него, с техните задължения и права;

Условията на цедиране:

Безвъзмездно цедиране;

Възмездно цедиране;

Възмездно цедиране с отстъпка;

Възмездно цедиране с надбавка.

Разгледано е данъчното третиране на цесионната сделка от гледна точка на Закона за корпоративното подоходно облагане и Закона за данък върху добавената стойност.

Значително място заема счетоводното третиране на цесията. Разгледани са:

Счетоводно отразяване при цедента;

Счетоводно отразяване при цесионера, като е обърнато внимание на оценяването на придобитото вземане и различните становища в това отношение;

Счетоводно отразяване при Длъжника.

Набелязани са и основните въпроси, стоящи пред независимите одитори.

В съвременните условия между предприятията възникват различни взаимоотношения, предизвикващи взаимни вземания и задължения. При определени условия някои от тях е възможно да не могат да бъдат погасени своевременно, което затруднява дейността на кредитора. Законът за задълженията и договорите (ЗЗД) дава възможност налични вземания да бъдат прехвърлени от кредитора на друго лице – действие, наречено „цесия” или

„цедиране на вземане”. Прилагането на такъв подход, особено при съвременната голяма междуфирмена задължнялост, все повече се разраства. Това поражда въпроси и допълнителни изисквания към участниците в сделката, счетоводителите и одиторите.

Същност и нормативен регламент на цесията

Цесията представлява договорно споразумение, по силата на което едно лице прехвърля на друго лице свое вземане или друго свое право. Следователно има възможност да се прехвърли както парично, така и материално вземане. Регламентирано е в Закона за задълженията и договорите, чл. 99 и следващи. Различие има само по отношение на данъчното третиране. В настоящата разработка ще се разглежда цедирането на парично вземане.

Всяко прехвърляне на вземане се осъществява чрез сключване на цесионен договор между кредитора и трето лице, което ще поеме правата на кредитора, но засяга и длъжника, без той да взема участие в сключването на договора. Договорът е неформален. Но поради често възникваща нужда от доказване е препоръчително сключването му да бъде в писмена форма особено при големи стойности. Страните по договора са две:

А) Досегашният кредитор, наричан в договора „**цедент**”, който продава свое право на вземане на парични средства или на парични еквиваленти, като го прехвърля (цедира) другиму;

Б) Третото лице, което по силата на този цесионен договор става приобретател на вземането – наричано „**цесионер**”.

Досегашният длъжник (*цедиран длъжник*) не участва при сключването на договора и не се изисква неговото съгласие за прехвърляне на вземането. Той трябва само да бъде уведомен, че кредиторът му се променя.

Обект на прехвърляне може да бъде всяко вземане, освен ако законът, договорът, по силата на който е възникнало вземането или естеството му, не допускат това. Така например Данъчно-осигурителният процесуален кодекс (ДОПК) в чл. 190 забранява цесия на публични вземания. Не подлежат на прехвърляне също права, свързани с личността, членство в кооперации или сдружения с идеална цел и пр.

В резултат на сключения договор правата върху прехвърленото вземане преминават върху новия кредитор заедно с привилегиите, обезпеченията и другите му принадлежности, включително с изтеклите лихви, освен когато е уговорено противното.

Предиданият кредитор (цедентът по цесионния договор) е длъжен:

- да съобщи на длъжника прехвърлянето;
- да предаде на новия кредитор (цесионерът) намиращите се у него документи, които установяват вземането;
- да му потвърди писмено станалото прехвърляне.

Това съобщаване е много важно, защото прехвърлянето на вземането има действие спрямо третите лица и спрямо длъжника от деня, когато то бъде съобщено на длъжника от предишния кредитор.

Когато, което е най-често, прехвърлянето е възмездно, цедентът отговаря за съществуването на вземането по време на прехвърлянето. Той обаче не носи отговорност за платежоспособността на длъжника освен в случаите, когато се е задължил за това и то само до размера на онова, което е получил срещу прехвърленото вземане.

ЗЗД допуска с чл. 101 трето лице да встъпи като съдлъжник в определено задължение по съглашение с кредитора или с длъжника. Ако кредиторът е одобрил това съглашение за встъпване като съдлъжник, то не може да бъде отменено или изменено без негово съгласие. Първоначалният длъжник и встъпилото лице отговарят към кредитора като солидарни длъжници.

Допустимо е също така трето лице да може да замести длъжника, но само с изричното съгласие на кредитора. В този случай заместеният длъжник се освобождава от отговорност към кредитора. Обезпеченията, дадени от трети лица, се погасяват, ако тези лица не се съгласят тези обезпечения да служат за новия длъжник. Залогът и ипотеката, дадени от първоначалния длъжник, ако има такива, обаче остават в сила. Новият длъжник може да противопостави на кредитора възраженията, които е имал старият длъжник, произтичащи от прехвърленото правоотношение.

Цесията може да бъде сключена при различни правни основания и условия например продажба на вземането, замяна с друго, дарение, даване вместо изпълнение и т.н. В договора могат да се предвидят и условия относно прехвърлянето, които трябва да се имат предвид. Едни от тях са свързани с възмездността на прехвърлянето и размера на сумата, която приобретателят заплаща. Те са особено важни за правилното отчитане на цесията.

Безвъзмездно цедиране

При безвъзмездното цедиране на вземане не се правят никакви отстъпки или се цедира номиналната стойност на вземането. Това обикновено се прилага, когато цедентът има вземане от длъжник и едновременно дължи равностойна сума на цесионера. С цесията тези взаимоотношения се погасяват, цесионерът придобива вземането на цедента и погасява своето вземане от цедента. С други думи, цедентът погасява своето задължение с прехвърляне на свое право на вземане от трето лице. При него няма финансови резултати.

Например «К» има вземане от «Д» и едновременно дължи такава сума на «Ц». «Ц», придобивайки вземането на «К» от «Д», погасява вземането си от «К». «К» вече няма вземане от «Д», но няма и задължение към «Ц».

На практика при цесионера се получава замяна на един длъжник с друг. Това е свързано с риск относно събираемостта, който трябва добре да се прецени. Затова по-често това цедиране се осъществява, когато цеденият

длъжник е с по-висока или поне същата платежоспособност в сравнение с цедента, което цесионерът трябва да прецени.

Възмездно цедиране

При възмездното прехвърляне на вземане цесионерът заплаща на цедента известна сума, различна от номиналната стойност на вземането – по-ниска или по-висока. При определяне на по-значителни размери на отбива или надбавката, което влияе върху финансовия резултат на всяка от страните, те винаги трябва да имат предвид, че това може да предизвика съмнение за отклонение от данъчно облагане по ЗКПО, когато нама достатъчно доказателства за прилагане на пазарна цена¹.

Възмездно цедиране с отстъпка

Обикновено престацията на цесионера към цедента е по-ниска от номиналната стойност на вземането, т.е. прави се отбив (сконто) на вземането. Основанието е в това, че цесионерът поема риска за събиране на това вземане, както и евентуалните допълнителни разходи. Този отбив всъщност е цената на поетия риск. Неговият размер зависи от преценената и приета от двете страни (цедент и цесионер) очаквана трудност в събирането на вземането в зависимост от конкретните обстоятелства. При това се получава и съответен финансов резултат и при двете страни.

Например кредиторът има вземане от длъжник в размер на 1 000 лв. Договореността е то да се цедира срещу престация от 800 лв., т.е. с отбив 200 лв. Това ще предизвика загуба при цедента и печалба при цесионера.

Възмездно цедиране с надбавка

Такава възможност е допустима, макар и в изключително редки случаи. По тази причина обикновено в литературата тя не се третира. Изразява се в това, че едно вземане се прехвърля за престация, по-голяма от номиналната стойност на вземането, т.е. с надбавка. Например вземане от длъжник в размер на 1000 лв. се цедира срещу престация от 1200 лв., т.е. с надбавка от 20% или 200 лв.

Обикновено това може да се реализира, когато цесионерът има известен друг интерес. Например, ако по този начин той ще може да постигне погасяване на това си вземане с капиталови инструменти, от което ще има други ползи и пр., и към което той се стреми. Надбавката е свързана именно с тези допълнителни изгоди, които цесионерът би получил.

В практиката има случаи на придобиване на вземане при цедент и цесионер свързани лица (например предприятие майка и дъщерно предприятие) при престация, по-висока от номиналната стойност, с незабавно отчитане на финансов резултат и при двете страни. Резултатът е примерно покриване или

¹ За последната виж § 1, т. 14 от ДР, която прехвърля към § 1, т. 8 от ДР на ДОПК. Методът за определяне е посочен в Наредба Н-9 от 14.08.2006 г.

чувствително намаляване на загубата на цедента и намаляване на печалбата, респ. корпоративния данък при цесионера.

Възможни са и други случаи на прехвърляне на вземане, включително с фрапиращи заобикаляния на правилата.

Данъчно третиране на цесионната сделка

Разглеждането на въпроса в това отношение е свързано със Закона за корпоративното подоходно облагане и Закона за данък върху добавената стойност.

От гледна точка на ЗКПО няма никакви въпроси за решаване освен посочените в предходния пункт сравнително редки случаи. Резултатът от сделка по продажба на вземане, сам по себе си, не е обект на облагане с корпоративен данък. Той е част от общия счетоводен резултат. Обект на облагане с корпоративен данък е данъчният финансов резултат (данъчна печалба или загуба), който е резултатна величина. Той се получава от счетоводния финансов резултат след извършените увеличения и намаления, регламентирани в Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО) – чл. 18, чл. 19, чл. 21 и чл. 22, т.нар. преобразуване на финансовия резултат. Могат да възникнат някои въпроси относно времето проявление на този резултат, както и евентуално отклонение от данъчно облагане.

От гледна точка на ЗДДС има различни становища в зависимост от начина на третиране на вземането поради недостатъчната пълнота и яснота в данъчния закон и специално чл. 46, ал. 1, т. 3, където изключенията са записани общо. То е свързано и с възможността да се цедира както парично, така и материално вземане.

Едни автори застъпват становището, че когато цедираното вземане е свързано с облагаема сделка (облагаема доставка на стока или услуга), то и прехвърлянето му трябва да се третира като такава. Ако прехвърляемото вземане е резултат от необлагаема сделка, например непогасен кредит, то и прехвърлянето е необлагаемо².

Други автори не вземат под внимание облагаемостта или не на основната сделка, предизвикала това вземане, и третират прехвърлянето като финансова сделка, следователно то е необлагаема сделка³.

Известна яснота внася Разяснение № 20-08-7 от 28.01.2014 г. на НАП относно данъчно третиране на вземане, където е казано:

„От счетоводна гледна точка **паричните вземания от клиенти** представляват финансови активи съгласно СС 32 *Финансови инструменти*, тъй като са свързани с бъдещо получаване на парични средства. Съгласно т. 11.5, б. „г” от СС 32 *Финансови инструменти* при отписване на финансов инструмент поради прехвърляне резултатът от сделката се отчита като текущ финансов приход или текущ финансов разход. Една от възможностите за отписване на

² Виж Лиляна Панева, ДДС при прехвърляне на вземане, сп. Актив бр. 7, 2011 г.

³ Росен Русков, Цесия и факторинг „Финанси и право“, 2004 г., кн. 03

финансов актив – вземане от клиент, е прехвърлянето му от кредитора на трето лице (друг кредитор), т.е. сключване на договор за цесия. Цесията е сделка с финансов характер и е регламентирана в чл. 99 – 100 на Закона за задълженията и договорите⁴.

С посоченото се потвърждава второто становище, което по лично мнение е правилното, като се вземе предвид изключването на „сделката по събиране на дългове и факторинг и отдаване под наем на сейфове”, т.е. това е необлагаема сделка по ЗДДС⁵. Все пак, за да няма колебания и съмнения, в цесионния договор би трябвало предметът на сделката да бъде ясно посочен като „прехвърляне на вземане”, а не примерно като „изкупуване и събиране на дълг”.

Тези въпроси са важни, защото косвено засягат и счетоводното отчитане.

Счетоводно третиране

Сключването на договор за прехвърляне на вземане предизвиква счетоводни операции и в трите страни – цедент, цесионер и цедиран длъжник, съобразно клаузите на договора.

За онагледяване ще приемем масовия случай на възмездно прехвърляне с отбив. Приемаме, че кредиторът «А» има вземане от длъжника «Д» 1000 лв. Съгласно договора това вземане се прехвърля на «Ц» с престация 800 лв, т.е. с отбив 200 лв.

Счетоводно отразяване при цедента

С договора за прехвърляне на вземането Цедентът се освобождава от това вземане (отписва го) срещу получаването на престация от цесионера, като прави скonto от номиналната стойност.

Счетоводното отразяване обхваща⁶:

А) Отписване на вземането от длъжника, поради прехвърлянето му, чрез кредитиране на дебиторската сметка (Клиенти или др. сметка), където е отразено вземането;

Б) Отразяване на вземане (престация от цесионера) чрез дебитиране на дебиторска сметка (например Други дебитори);

В) Реализиране на отрицателен финансов резултат, което се отразява чрез дебитиране на сметка Други финансови разходи.

Или, съобразно данните от условно приетия пример:

Дт с/ка Други дебитори	800
Ан с/ка цесионер	

⁴ С подобен характер е и Разяснение № 53-02-386 от 2008 г.

⁵ Съгласно чл. 46, ал.1, т. 3, последно изречение от ЗДДС.

⁶ Счетоводните сметки са с условни наименования, тъй като в индивидуалния сметкоплан на всеки участник не могат да бъдат формулирани по различен начин.

Дт с/ка Други финансови разходи	200
Кт с/ка Вземания (Клиенти и пр.)	
Ан с/ка Длъжник Д	1000

Когато престацията е с по-висока стойност от номиналната стойност на вземането, вместо загуба цедентът ще реализира печалба, т.е. вместо с/ка Други финансови разходи ще се използва с/ка Други финансови приходи.

При цедента финансовият резултат се отчита към текущия период, тъй като той за него е реализиран с прехвърлянето на вземането – получената престация е по-малка или по-голяма от номиналната стойност на вземането.

Счетоводно отразяване при цесионера

Цесионерът купува вземането от цедента срещу определена престация, обикновено по-малка от номинала на вземането, т.е. с отбив. При събиране на вземането той ще реализира печалба.

Основният въпрос е как следва да се оцени и отрази придобитият актив – вземането.

Едни автори⁷ застъпват становището, че то трябва да се отрази по цена на придобиване в размера на престацията. Позовават се на СС 32, т. 5.1. Когато се погаси вземането, ще се установи реалният резултат и ще се отчете.

Според други автори:

*Когато е сигурно, че вземането ще се събере и това ще бъде в същия отчетен период, печалбата може да се отрази веднага.

*В повечето случаи обаче това не е сигурно, при което отбивът трябва да се отразява като приход за бъдещи периоди, а при събирането на вземането се прехвърля в текущи приходи (печалба) или разходи (загуба).

В този смисъл счетоводната операция трябва да отрази:

А) Придобиване на вземане по номинална стойност, като се дебитираща дебиторска сметка, напр. Други дебитори, ан с/ка длъжник „Д” или друга подходяща сметка.

Б) Задължение към предишния кредитор (цедента) в размер на договорената престация, като се кредитира кредиторска сметка, напр. с/ка Други кредитори.

В) Финансов резултат, който ще се реализира за текущия или бъдещ период, т.е. като с разликата между номиналната стойност и престацията се кредитира с/ка Други финансови приходи или с/ка Финансови приходи за бъдещи периоди.

Или, съобразно данните от примера:

⁷ Д-р Иван Златков. Отчитане на сделките за покупко-продажба на вземания, „Сиела Счетоводство“, окт. 2005 г.

Дт с/ка Други дебитори	1000
Ан с/ка длъжник „Д”	
Кт с/ка Други кредитори	800
Ан с/ка Цедент „А”	
Кт с/ка Финансови приходи	
за бъдещи периоди	200

Когато престацията е по-висока от номиналната стойност на вземането, вместо печалба цесионерът ще реализира загуба и трябва да използва с/ка Други финансови разходи вместо с/ка Други финансови приходи, респ. Финансови разходи за бъдещи периоди вместо Финансови приходи за бъдещи периоди.

По лично становище, счетоводството трябва да отразява всяка информация, необходима за пълното изясняване на дадено събитие. Ако отчетната стойност на придобитото вземане бъде в размера на престацията, се губи номиналната стойност на вземането, което не е добре, независимо че е спазена буквата на стандарта.

Би трябвало стандартът да не се третира като абсолютна законова норма, а като рамка, при спазването на която, съобразно принципите и конкретния случай, най-пълно и точно да се отрази дадено действие или събитие. А в това отношение счетоводният инструментариум е много богат. На тази основа, когато говорим за оценяване на даден актив, не бива да се смесва техниката на текущото отчитане и начина на представяне на актива в отчетите. Стандартите дават принципа, подхода, но не и техниката. Отчитането по цена на придобиване би могло да се получи както директно – актив за 800 лв., така и косвено чрез две допълващи се или контрарни сметки. Например актив 1000 лв. със скonto (коректив, обезценка или бъдеща печалба и пр.) 200 лв., респ. реална цена на придобиване 800 лв. В счетоводния баланс той ще фигурира като 800 лв., което, по лично мнение, е по-правилно, или разгърнато. Но в текущата отчетност е запазена номиналната стойност на вземането, цената на придобиване и очаквания финансов резултат.

При такова третиране на нещата считам, че вторият подход е по-добър и правилен, стига да е приложен правилно и използваните сметки да са достатъчно говорещи.

Тук би могло да се обърне внимание на случаи в практиката, когато, независимо от несигурността относно събирането на вземането, разликата между престацията и номиналната стойност се отчита като текущ резултат. При това се покриват загуби и предприятието се представя в друга светлина – примерно с нулев или минимален положителен резултат, когато реално то е губещо и т.н. Обикновено в следващ период се коригира „грешката”, но в историческата статистика тя не личи и тендът е различен от реалния – някои колебания са изгладени.

Счетоводно отразяване при Длъжника

С уведомлението за сключения договор длъжникът следва само да промени своя кредитор, като дебитираща сметката, където е отразено задължението – аналитичната сметка на стария кредитор и кредитира същата сметка, но аналитичната сметка на новия кредитор.

Или, съобразно данните от примера:

Дт с/ка	Задължения (Доставчици...)	1000
Ан с/ка	кредитор А	
Кт с/ка	Задължения (Доставчици...)	1000
Ан с/ка	новия кредитор Ц	

Състояние след счетоводните операции

- 1) Бившият кредитор (цедентът) има вземане от цесионера, ако не е платена престацията,
- 2) цесионерът има:
 - *задължение към цедента, ако не е платена престацията и
 - *вземане от длъжника.
- 3) Длъжникът има задължение към новия кредитор, вместо към стария такъв.

Следващите стъпки са свързани със съответните плащания, които не представляват интерес поради своята рутинност.

Въпроси на независимия финансов одит

Прехвърлянето на вземания, когато касаят съществени суми, представляват обект на внимание при извършване на независимия финансов одит. Основно внимание следва да се обърне, когато има:

- *Прехвърляне на вземания между свързани лица. В случая следва да се прегледа и оценката на престацията и на тази основа наличие или не на отклонение от данъчно облагане, както и деформирано представяне на състоянието на дружествата;
- *Наличие на прехвърляния на вземания при голямо скonto и свързаната с това обоснованост на оценката на престацията;
- *Отчитане на текущ финансов резултат при цесионера от прехвърлено вземане, което не е погасено;
- *Цедирани вземания, които не са погасени и се обезценяват;
- *Други.

Библиографска справка:

1. Закон за задълженията и договорите в сила към 15.06.2014 г.
2. Закон за корпоративното подоходно облагане в сила към 15.06.2014 г.
3. Закон за данък върху добавената стойност в сила към 15.06.2014 г.

ASSIGNMENT OF ACCOUNTS RECEIVABLE – CESSION**Ass. Prof. Jivko Bonev, PhD***Certified Public Accountant, Registered Auditor***Key Words:****Summary**

Cession *The article discusses an approach which is increasingly used in practice, i.e. an assignment of accounts receivable, also known as*
Consideration *cession. The issues discussed include:*

The nature and regulation of cessions, the nature and the agreement and parties thereto, including their rights and obligations;

Terms and conditions of the assignment:

Assignment for no consideration;

Assignment for a valuable consideration;

Assignment for a valuable consideration with a discount;

Assignment for a valuable consideration with a surcharge.

The article discusses the tax treatment of the assignment agreement in terms of the Corporate Income Tax Act and the Value Added Tax Act.

A special consideration is given to the accounting treatment of the assignment agreement. The article discusses:

Accounting by the Assignor;

Accounting by the Assignee, paying attention to the assessment of the acquired receivable and the different opinions on this matter;

Accounting by the Debtor.

The article mentions also the main issues faced by independent auditors.